

‘Door mijn ogen’

De begeleidingsbehoeften van alleenstaande gevluchte jongeren
tijdens de transitie naar volwassenheid.

M.C.Okma

S2727056

Begeleiders: dr. E. Zijlstra & MSc. L. Hacquebord

Tweede beoordelaar: dr. S. Bijvoet-van den Berg

24 juni 2022

Master Pedagogische Wetenschappen

Orthopedagogiek

Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

**rijksuniversiteit
groningen**

Samenvatting

Volwassen worden in Nederland kan veel uitdagingen met zich meebrengen voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV's). Verschillende onderzoeken hebben dan ook gewezen op tekortkomingen in de voorbereiding van deze jongeren op de transitie naar volwassenheid. Er is echter weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan naar het perspectief van de jongeren. Daarom heeft deze studie in kaart gebracht wat de wensen en behoeften van AMV's zijn met betrekking tot steun en begeleiding gedurende de transitie naar volwassenheid. Dit is onderzocht door semigestructureerde interviews af te nemen bij AMV's (n=30) tussen de 16 en 19 jaar oud over zelfredzaamheid en begeleiding omtrent de transitie naar volwassenheid. Vervolgens is er een inductieve thematische analyse uitgevoerd waaruit blijkt dat AMV's behoefte hebben aan ondersteuning bij gezinshereniging, integratie en praktische zaken. Het is belangrijk om de wensen en behoeften die genoemd zijn door jongeren te vertalen naar beleid en praktijk. De limitaties en krachten van dit onderzoek worden besproken en er worden aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

Summary

Growing up in the Netherlands may pose many challenges for unaccompanied refugee minors (URMs). Various studies have therefore pointed to shortcomings in the preparation of these adolescents towards their transition to adulthood. However, little scientific research has been performed on the perspective of URMs. Hence, this study aimed to map out the wishes and needs of URMs with regard to support and guidance during the transition to adulthood. This was investigated by conducting semi-structured interviews with URMs (n=30) between 16 and 19 years old about self-reliance and support. Subsequently, the data were analyzed using the principles of inductive thematic analysis. This showed that URMs need support with family reunification, integration and practical matters. It is important to translate the wishes and needs of URMs into policy and practice. The limitations and strengths of this research are reflected upon and suggestions are made for further research.

Inhoudsopgave

1. Inleiding en theoretisch kader	5
2. Methode.....	9
2.1 Onderzoeksontwerp	9
2.2 Populatie en samenstelling onderzoeksgroep	9
2.3 Instrumenten	9
2.4 Procedure	10
2.5 Data-analyse	11
3. Resultaten	13
3.1 Behoeftte aan ondersteuning bij hereniging met familie	13
3.2 Behoeftte aan ondersteuning bij integratie	13
3.3 Behoeftte aan hulp bij praktische zaken	14
4. Conclusie en discussie.....	16
4.1 Discussie	16
4.2 Limitaties en krachten.....	17
4.3 Aanbevelingen	18
Literatuurlijst	20
Bijlagen	25
Bijlage 1: interviewleidraad 18-	25
Bijlage 2: interviewleidraad 18+	26
Bijlage 3: zelfredzaamheidmatrix.....	27
Bijlage 4: codeboom.....	29

1. Inleiding en theoretisch kader

Wereldwijd zijn er ongeveer 26.4 miljoen vluchtelingen, waarvan de helft jonger is dan 18 jaar (United Nations High Commissioner for Refugees, 2020). In Nederland hebben in totaal 36.620 mensen asiel aangevraagd in 2021. Daarvan waren 2.191 alleenstaande minderjarige vreemdelingen, de meeste bij aankomst tussen de 16 en 18 jaar oud (Immigratie- en Naturalisatiedienst, 2021; Nederlands Jeugdinstituut, 2021). Alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV's) zijn afkomstig van buiten de Europese Unie en ze zijn in Nederland gekomen zonder ouder(s) of een ander persoon die het wettelijk gezag over de jongere heeft (Europese Unie, 2011). Ze krijgen bij aankomst in Nederland een jeugdbeschermer (voogd) toegewezen via de jeugdbeschermingsinstelling Nidos (De Ruijter de Wildt et al., 2015). De voogd is de wettelijk vertegenwoordiger van de jongere en heeft als taak om een gezonde ontwikkeling van de jongere te waarborgen, de belangen van de jongere te behartigen en ervoor te zorgen dat de jongere op 18-jarige leeftijd zelfredzaam is (Schippers, 2017).

In Nederland worden alleenstaande gevluchte jongeren opgevangen in voorzieningen afhankelijk van leeftijd en verblijfsstatus (Nidos, z.d.). Ze kunnen terechtkomen in een opvanggezin (OWG), een kinderwoongroep (KWG) of een kleine wooneenheid (KWE). In de verschillende opvangvormen is een aantal uren per week een mentor aanwezig die de jongeren helpt met alledaagse zaken zoals het nakomen van afspraken, koken, boodschappen doen en het omgaan met geld (Nidos, z.d.). Voor jongeren met een verblijfsvergunning is de begeleiding in de verschillende opvangvormen gericht op het toekomstperspectief; integreren in de Nederlandse samenleving (Smit, 2019). Wanneer zij de leeftijd van 18 jaar bereiken, stopt de voogdij van Nidos en zijn ze over het algemeen aangewezen op zelfstandige huisvesting. Voor maatschappelijke ondersteuning kunnen deze jongeren terecht bij de gemeente of VluchtelingenWerk Nederland (Schippers, 2017; Vereniging van Nederlandse Gemeenten & Nidos, 2016).

Jongeren kunnen binnen drie maanden na het verkrijgen van een verblijfsvergunning gezinshereniging aanvragen (De Gruijter et al., 2021). In 2021 kwamen er 10.120 mensen via de gezinsherenigingsprocedure naar Nederland (Immigratie- en Naturalisatiedienst, 2021). Uit het onderzoek van Elliott en Gray (2000) is gebleken dat gezinshereniging een essentiële factor is voor de gezondheid, het welzijn en de succesvolle vestiging van vluchtelingen. Wanneer de familie ontbreekt, voelen vluchtelingen zich incompleet en dat houdt ze tegen om een nieuw leven op te bouwen in het gastland (Rousseau et al., 2001).

Alleenstaande gevluchte jongeren vluchten vaak tijdens de adolescentiefase (Schippers, 2017). Jongeren vormen tijdens de adolescentiefase een eigen identiteit, wat onder andere gepaard gaat met persoonlijke ontwikkeling, seksuele ontwikkeling en het ontwikkelen van sociale vaardigheden. Voor gevluchte jongeren, die vaak traumatiserende gebeurtenissen hebben meegemaakt, de taal niet spreken en in een onbekend land zijn zonder ouders, kan het lastig zijn om deze belangrijke ontwikkelingstaken te vervullen (Derluyn & Broekaert, 2007; Hodes et al., 2008; Pharos, 2019). Daarnaast moeten deze jongeren bij het ontwikkelen van hun identiteit normen en waarden uit twee verschillende culturen combineren, wat kan leiden tot dubbele desidentificatie.

Veel alleenstaande minderjarige jongeren komen uit een collectivistische cultuur, terwijl er in Westerse landen sprake is van een individualistische cultuur (Hofstede et al., 2016). In een individualistische cultuur is individuele vervulling het hoogste doel en in familieculturen is dat de eer van de familie (Pinto, 2007). Het aanpassen aan de nieuwe cultuur, kan leiden tot vervreemding van de familie, waardoor jongeren het risico lopen om afgewezen of uitgesloten te worden (Schippers, 2014). Wat ook vreemd kan zijn voor pas aangekomen jongeren, is het principe van democratie en vrijheid van meningsuiting. In een collectivistische cultuur wordt het uiten van hun eigen mening beschouwd als een gebrek aan respect en een teken van slechte opvoeding, wat een schande voor de eer van de familie betekent. Daarom kunnen alleenstaande minderjarige jongeren zich erg ongemakkelijk voelen als er naar hun mening gevraagd wordt over begeleiders (Schippers, 2014). Om te voorkomen dat jongeren hun identiteit uit het oog verliezen, is het belangrijk dat de begeleiding zich richt op het behouden en ontwikkelen van een sociaal netwerk van mensen uit het land van herkomst en Nederlanders (Schippers, 2017). Dit kunnen ze onder andere doen door jongeren aan te moedigen om betrokken te zijn bij culturele en religieuze activiteiten met mensen uit het land van herkomst, maar ook door te helpen zoeken naar hobby's en andere vrijetijdsbestedingen met Nederlanders (Wade et al., 2005).

Bij aankomst in Nederland is de begeleiding van alleenstaande gevluchte jongeren vooral gericht op het bieden van veiligheid en bescherming. Wanneer de jongeren tot rust zijn gekomen en de asielprocedure is doorlopen, is er aandacht voor het versterken van de veerkracht en het ontwikkelen van een sociaal netwerk. In de laatste 6 maanden voor de 18e verjaardag, ligt het accent op de zelfredzaamheid, ontwikkeling van weerbaarheid en het toekomstperspectief (Schippers, 2017). Alleenstaande gevluchte jongeren moeten de zorg meestal verlaten op hun 18e verjaardag (Nidos, 2015). 18 jaar is vaak te jong omdat jongeren tegen het bureaucratische regelwerk op zien, er onzekerheid bestaat over het

toekomstperspectief en er nog weinig integratie heeft kunnen plaatsvinden (Schipper, 2015). Er zijn succesverhalen van jongeren die zelfredzaam zijn na hun 18e verjaardag. Er zijn echter ook zorgwekkende situaties waarbij jongeren moeizaam integreren, zich eenzaam voelen en vastlopen in het systeem van zorg, inkomen, scholing en wonen (Pharos & SOVEE, 2019). Voormalige AMV's geven dan ook regelmatig aan dat ze langer gebruik hadden willen maken van de begeleiding van Nidos (Schipper, 2017).

Hoewel lokale autoriteiten de plicht hebben om alleenstaande minderjarige jongeren voor te bereiden op de transitie naar volwassenheid, hebben verschillende onderzoeken gewezen op tekortkomingen in de voorbereiding van jongeren (Gimeno-Monterde et al., 2021; Wade et al., 2005). In Nederlandse rapporten over de opvang en begeleiding van AMV's komt naar voren dat de begeleiding weinig samenhangend is (Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, 2018; Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, 2021; Inspectie Jeugdzorg, 2012). Het ontbreekt in de begeleiding aan een gezamenlijke aanpak van voogd en mentor. Ook is de voogd niet altijd goed bereikbaar en daardoor kunnen jongeren zich alleen, onbegrepen en niet geholpen voelen (Omland et al., 2020). Een andere tekortkoming is dat mentoren over het algemeen overbeschermend zijn, waardoor er weinig ruimte is voor besluitvorming door de jongere zelf (Wade et al., 2005). Extra kwetsbaar zijn jongeren die bij aankomst tussen de 16 en 18 jaar oud zijn, omdat zij kort de tijd hebben om zich voor te bereiden op het verlaten van de zorg op hun 18e verjaardag (Gimeno-Monterde et al., 2021; Schipper, 2017; Wade et al., 2005).

Kalverboer et al. (2016) hebben onderzoek gedaan naar de kwaliteit van de verschillende opvangvormen in Nederland. Zij sluiten dit onderzoek af met de aanbeveling dat er onderzocht moet worden welke steun jongeren nodig hebben van begeleiders voor en na hun 18e verjaardag in relatie tot de voorbereiding en planning voor de transitie naar volwassenheid. Hierbij benadrukken zij dat het perspectief van de jongeren meegenomen moet worden in een dergelijke studie. Tot op heden is er echter weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de wensen en behoeften van alleenstaande gevluchte jongeren tijdens de transitie naar volwassenheid.

In Nederlandse beleidsdocumenten worden vaak conclusies getrokken op basis van dossieronderzoek, observaties en gesprekken met mentoren, voogden en beleidsmakers (Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, 2018; Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, 2021; Inspectie Jeugdzorg, 2012). Het is vaak onduidelijk hoe jongeren de begeleiding zelf ervaren. Het is belangrijk om het perspectief van jongeren mee te nemen in wetenschappelijk onderzoek, omdat hun perspectief kan verschillen van die van mentoren, voogden en beleidsmakers (Bramsen et al., 2019; Harder et al., 2020). Daarom staat de volgende

onderzoeksvraag centraal: wat zijn de wensen en behoeften van alleenstaande gevluchte jongeren met betrekking tot steun en begeleiding gedurende de transitie naar volwassenheid?

2. Methode

2.1 Onderzoeksontwerp

Dit onderzoek maakt deel uit van de eerste meting van een longitudinaal onderzoek naar de transitie naar volwassenheid van alleenstaande minderjarige vreemdelingen. Het onderzoeksvoorstel voor het longitudinale onderzoek is goedgekeurd door de ethische commissie van de Faculteit Pedagogische wetenschappen en Onderwijskunde. Het huidige onderzoek heeft een kwalitatief design. Kwalitatief onderzoek heeft als doel het begrijpen van situaties en gebeurtenissen vanuit het oogpunt van de participanten (Fraenkel et al., 2015).

2.2 Populatie en samenstelling onderzoeksgroep

De populatie bestaat uit 30 alleenstaande gevluchte jongeren tussen de 16 en 19 jaar oud met een verblijfsvergunning (zie tabel 1). De meeste participanten zijn mannen (83,3%) en de gemiddelde leeftijd is 17,3 jaar ($SD = 0.65$). De jongeren zijn geboren in 7 verschillende landen. De meeste jongeren zijn geboren in Syrië (60%) en Eritrea (20%) en wonen in een KWE (50%) of KWG (40%). Daarnaast wonen 2 jongeren in een OWG (6,7%) en 1 jongere woont zelfstandig (3,3%).

2.3 Instrumenten

Er is een semigestructureerd interview afgenomen over de huidige begeleiding en de begeleiding in het verleden omtrent de transitie naar volwassenheid en zelfredzaamheid. Voor het interview over begeleiding waren de topics: huidige begeleiding en begeleiding algemeen. Aanvullend waren de interviewtopics voor de jongeren onder de 18: voorbereiding op de 18e verjaardag en de toekomst. Voor de jongeren boven de 18 waren de aanvullende interviewtopics: begeleiding voor de 18^e verjaardag en de overgang van 18- naar 18+. De interviewleidraad voor 18- is toegevoegd in bijlage 1, die voor 18+ is toegevoegd in bijlage 2.

Het interviewprotocol voor zelfredzaamheid is gebaseerd op de zelfredzaamheidsmatrix (ZRM). De interviewtopics van de (ZRM) zijn: tijdsbesteding, opleiding en werk, financiën, justitie, huisvesting, huiselijke relaties, lichamelijke gezondheid, geestelijke gezondheid, middelengebruik, basale ADL (Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen), instrumentele ADL, maatschappelijke participatie en sociaal netwerk (GGD Amsterdam, 2017). Uit dit deel van het interview zijn alleen uitspraken over wensen en behoeften meegenomen. De zelfredzaamheidsmatrix is toegevoegd in bijlage 3.

Tabel 1 Eigenschappen van de onderzoeksgroep ($n = 30$)

	<i>n</i>
<i>Geslacht</i>	
Man	25
Vrouw	5
<i>Leeftijd</i>	
<18	18
>18	12
<i>Geboorteland</i>	
Afghanistan	1
Eritrea	6
Ethiopië	1
Iran	1
Jemen	2
Pakistan	1
Syrië	18
<i>Opvangvorm</i>	
OWG	2
KWG	12
KWE	15
Zelfstandig	1
<i>Bezig met gezinshereniging?</i>	
Ja	26
Nee	2
Familie is al in NL	2

2.4 Procedure

Voor de werving van jongeren onder de 18, heeft de hoofdonderzoeker contact opgenomen met de contractpartners van Nidos. Deze contractpartners zijn veelal aanbieders van jeugdzorg; instellingen die al ervaring hebben met de opvang van jongeren (Nidos, 2019). Wanneer de hoofdonderzoeker toestemming heeft gekregen van de contactpartners, zijn de mentoren en begeleiders van de verschillende opvanglocaties gecontacteerd. De mentoren en begeleiders hebben vervolgens een informatiebrief en een video met informatie over het onderzoek ontvangen. Zij hebben deze laten zien aan de jongere(n) en ze gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek. Wanneer een jongere deel wilde nemen, heeft de mentor van de jongere de contactgegevens gedeeld met de hoofdonderzoeker. Daarnaast kon de jongere ook zelf contact opnemen met de hoofdonderzoeker. De hoofdonderzoeker heeft de jongere vervolgens gebeld om een afspraak in te plannen op de thuislocatie. Tijdens het

telefoongesprek heeft de hoofdonderzoeker aan de jongere gevraagd of het nodig was om een telefonische tolk in te schakelen tijdens het onderzoek. Vervolgens heeft de hoofdonderzoeker de afspraak ingepland bij één van de vijf masterstudenten op basis van beschikbaarheid. In de dagen voorafgaand aan de afspraak, heeft de hoofdonderzoeker een herinnering gestuurd naar de jongere. Voor de werving van jongeren boven de 18 werd er contact opgenomen met gemeenten, Vluchtelingenwerk Nederland, Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en organisaties voor maatschappelijke ondersteuning. Verder is de werving op dezelfde wijze verlopen als bij jongeren onder de 18.

Aan het begin van het gesprek heeft de onderzoeker zichzelf voorgesteld en werd het onderzoek kort uitgelegd. Daarbij werd benadrukt dat deelname aan het onderzoek volledig vertrouwelijk is en dat er geen verkeerde antwoorden zijn. Ook heeft de onderzoeker gevraagd of de jongere toestemt met een geluidsoptname tijdens de interviews. Alle jongeren hebben hier toestemming voor gegeven. Vervolgens werd het toestemmingsformulier getekend.

De jongere heeft ten eerste een vragenlijst over demografische gegevens ingevuld op een tablet. Vervolgens werd er een semigestructureerd interview afgenomen over zelfredzaamheid en over de begeleiding omtrent de transitie naar volwassenheid.

2.5 Data-analyse

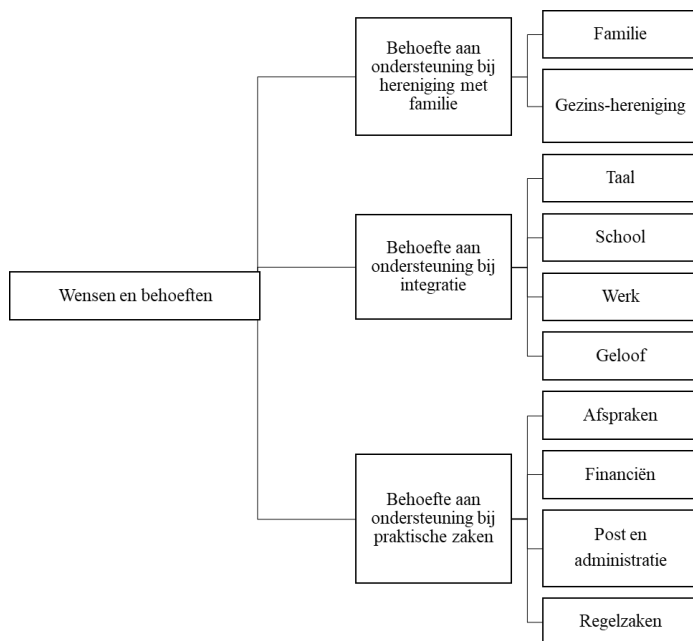
De data-analyse is gebaseerd op de Thematic Analysis. Dit is een methode van kwalitatief onderzoek voor het identificeren, analyseren en rapporteren van patronen (thema's) in de data (Braun & Clarke, 2006). De opgenomen gesprekken zijn getranscribeerd met het programma F4 en gecodeerd met het programma atlas.ti. In de eerste fase van het coderen zijn alleen de transcripten van de begeleidingsinterviews meegenomen, omdat dit in eerste instantie de opzet van het onderzoek was. Later bleek echter dat de jongeren ook wensen en behoeften met betrekking tot steun en begeleiding hadden genoemd tijdens het interview over zelfredzaamheid. Daarom zijn deze transcripten in de tweede fase van de data-analyse ook meegenomen.

Om de betrouwbaarheid te vergroten, hebben twee onderzoekers onafhankelijk van elkaar inductieve codes toegekend aan de eerste 5 transcripten van de begeleidingsinterviews. Hierna werden inductieve categorieën gevormd, die vervolgens door beide onderzoekers werden vergeleken en besproken. Wanneer er verschillen gevonden werden tussen de twee onderzoekers, is er middels overleg consensus ontstaan. Na de codering van de eerste vijf transcripten, hebben de twee onderzoekers nogmaals onafhankelijk van elkaar vijf transcripten gecodeerd en deze met elkaar vergeleken. Hier werden nauwelijks verschillen

gevonden tussen de onderzoekers. Daarna is één onderzoeker doorggegaan met het coderen van de laatste 20 transcripten. Het uiteindelijke codeboek is in overleg met de tweede onderzoeker vastgesteld.

In de tweede fase van de data-analyse is er door één onderzoeker gekeken naar de codes 'hulp waarmee' en 'hulp belangrijkst'. In reflectieve discussie met een tweede onderzoeker heeft deze onderzoeker vastgesteld dat er 10 subthema's zijn die genoemd worden door de jongeren. Deze subthema's zijn toegevoegd aan het definitieve codeboek, die te vinden is in bijlage 3. Op basis van deze subthema's heeft één onderzoeker de transcripten van de interviews over begeleiding opnieuw gecodeerd en in deze fase zijn ook de transcripten van de ZRM meegenomen. Na de codering van deze transcripten, zijn er middels reflectieve discussie met een tweede onderzoeker drie overkoepelende thema's vastgesteld (zie figuur 1).

Figuur 1 Overzicht thema's

3. Resultaten

“Wat zijn de wensen en behoeften van alleenstaande gevluchte jongeren met betrekking tot steun en begeleiding gedurende de transitie naar volwassenheid?”

3.1 Behoeftte aan ondersteuning bij hereniging met familie

Bijna alle jongeren benoemen dat ze graag ondersteuning willen bij gezinshereniging. Jongeren onder de 18 worden hiermee geholpen door hun voogd. Jongeren boven de 18 worden hiermee geholpen door hun mentor of door VWN. Jongere (30) wil graag haar familie in de buurt hebben voor steun, zij zegt hierover het volgende: *“Ja gewoon. Ik ben niet blij want mijn familie, weet je dat. En dit age en dit oud je heeft jouw familie nodig. Especially, deze periode van this time is so really difficult and hard.”* Een aantal jongeren geven aan dat gezinshereniging de belangrijkste hulp is die zij ontvangen. Jongere (25) zegt bijvoorbeeld: *“Alleen ik vind het allerbelangrijkste van dat ik eigenlijk de hulp die ik krijg van die gezinshereniging van mijn familie. Want daar gaat het heel slecht met hun. Daarom ik wil heel graag mee geholpen worden zodat ik niet alleen maar voldoende blijf eigenlijk ook erover nadenken of piekeren.”*

Er zijn twee jongeren waarvan de familie recent in Nederland gearriveerd is. Deze jongeren wachten nu op een huis van de gemeente, waar ze samen met hun familie kunnen wonen. Verder is er één jongere die graag hulp wil bij de situatie met haar broertje en zusje. Die wonen in een pleeggezin en ze wil graag dat ze bij haar komen wonen.

3.2 Behoeftte aan ondersteuning bij integratie

De jongeren benoemen dat ze graag ondersteuning willen bij het leren van de Nederlandse taal, school, werk en geloof. De helft van de jongeren benoemt dat het leren van de Nederlandse taal de belangrijkste ondersteuning is die ze ontvangen. Volgens de jongeren zelf heeft dit invloed op hun eigen zelfredzaamheid tijdens de transitie naar volwassenheid. Jongere (2) zegt bijvoorbeeld: *“Voor al die zaken die je noemt, is de taal heel belangrijk. Als ik de taal beheers, dan misschien lukt dit wel meer. Maar ja zonder taal is het best moeilijk.”*

Daarnaast zijn er ook jongeren die graag meer hulp zouden willen op het gebied van school. Jongere (26) zegt het volgende: *“Ja, ik wil helpen van ja van studeren. Ik zou willen dat mijn mentor mij helpt met studeren. Andere jongeren benoemen dat ze ondersteund willen worden met het maken van hun huiswerk, dat ze gewekt willen worden voor school, afgemeld willen worden of dat ze advies willen krijgen van hun mentor over school.*

Verder geeft ongeveer de helft van de jongeren aan dat ze graag zouden willen werken, maar dat het om verschillende redenen nog niet gelukt is. Een aantal van deze jongeren geven aan

dat ze hulp ontvangen van hun mentor of voogd bij het zoeken naar werk. Jongere (9) geeft bijvoorbeeld aan: *“Ik wil graag werken, alleen zoals ik eerder zei de taal is een groot obstakel. En bovendien ik ben net verhuisd hier naartoe.”*

Een klein aantal jongeren geven aan dat ze wel graag naar een moskee of een kerk zouden willen. Voor sommige jongeren is dit niet mogelijk omdat er geen moskee of kerk is in de plaats waar zij wonen. In sommige gevallen is er wel een moskee of een kerk, maar deze sluit niet aan bij hun behoefte. Jongere (4) zegt bijvoorbeeld: *“Nee, moskee niet omdat hier heb ik gezien veel Arabische mensen en ik praat niet zoveel Arabisch dus.”*

3.3 Behoeftte aan hulp bij praktische zaken

De meeste jongeren benoemen dat ze ondersteuning nodig hebben bij het maken van afspraken, financiën, post/administratie en regelzaken. Meer dan de helft van de jongeren geeft aan dat ze hulp nodig hebben met afspraken bij verschillende instanties zoals de gemeente, de tandarts, de psycholoog, de IND, de dokter, de school of de bank. Jongeren willen graag hulp bij het maken van de afspraak, of ze willen graag herinnerd worden aan de afspraak en in sommige gevallen willen ze ook dat de mentor ook meegaat naar de afspraak. Jongere (25) zegt bijvoorbeeld: *“Als het om IND afspraken gaat, dan moet ik alleen gaan en ik vind dat nog steeds lastig. Bijvoorbeeld een afspraak bij die gemeente of IND dat gaat niet, ja dat gaat niet zelf lukken. Dus vandaar ik heb wel hun hulp nodig.”*

De jongeren onder de 18 geven vaak aan dat ze weeggeld krijgen van Nidos. De jongeren boven de 18 geven aan dat ze geen weeggeld meer krijgen, maar een uitkering of studiefinanciering. Meer dan de helft van de jongeren geven aan dat ze het weeggeld, de uitkering of de studiefinanciering te weinig vinden. Ze zeggen dat het net voldoende is om eten van te kopen. Voor andere zaken zoals kleding, uitgaan en eten bestellen is het niet toereikend. Jongere (9) zegt bijvoorbeeld: *“Ja eigenlijk hoef ik niet te klagen, maar ja het is niet genoeg. Als je iets extra 's wilt kopen of doen, dat is net niet genoeg.”* Jongere (4) geeft aan dat hij naar de psycholoog zou willen, maar dat hij niet kan gaan om financiële redenen: *“Ik ben bij psycholoog geweest, maar zij zei nee ik kan niet jou helpen jij moet naar specialist. [...] Nu kan niet. Omdat ik kan niet zelf betalen.”* Een aantal jongeren boven de 18 geven aan dat ze informatie gemist hebben over financiën, bijvoorbeeld over de hoogte van de uitkering en het betalen van de zorgverzekering.

De meeste jongeren willen graag hulp bij de post en administratie. Zij noemen zaken zoals: brieven lezen, boekhouding, documenten lezen, post lezen, het invullen van papieren en het lezen en versturen van e-mails. Ze krijgen bijvoorbeeld documenten van de gemeente, school of de IND. Een aantal jongeren geven aan dat dit de belangrijkste hulp is die zij ontvangen.

Jongere (6) zegt bijvoorbeeld: *“Ja ze leest voor mij de post en e-mails en brieven. Die mentor helpt met voorlezen. [...] Ik wil graag van hun leren hoe ik bijvoorbeeld de boekhouding kan voor mij doen.”* De meeste jongeren geven aan dat ze hulp nodig hebben bij de post en administratie, omdat ze de Nederlandse taal nog niet voldoende beheersen. Enkele jongeren boven de 18 geven aan dat graag hadden willen leren om hun eigen post en administratie bij te houden ter voorbereiding op de transitie naar volwassenheid. Jongere (7) zegt hierover: *“Ik dacht zo er is veel dingen die ik moet weten bijvoorbeeld hoe het kwam toen wij in de KW waren zij laat ons niet weten bijvoorbeeld een formulier komt of zij vullen hoe zij doet enzo zij doet alles zelf dus wij weten niets. Als wij 18 geworden gelijk moeten zelf doen.”*

Bijna alle jongeren willen graag hulp bij regelzaken. Dit zijn uiteenlopende zaken zoals: bankzaken, juridische zaken, DigiD, vaccinatie, verblijfsvergunning, paspoort, ID-kaart, rijbewijs, internet, muziekles, inschrijven bij een sportclub, het regelen van zwembad of hulp met spullen die kapot zijn gegaan. Jongere (8) zegt over regelzaken: *“Ik kan 's nachts soms niet goed slapen omdat ik me zorgen maak over dingen die ik in Nederland moet regelen. Er zijn veel dingen die ik nog moet regelen. [...] Ja ik ben 18 jaar, ik moet alles zelf doen.* Sommige jongeren geven aan dat hun mentor dingen voor ze regelt, maar dat ze graag willen leren hoe ze dat zelf moeten doen. Jongere (22) zegt bijvoorbeeld: *“Dan doet ze dingen voor mij, terwijl ik dat eigenlijk zelf nog niet weet. Dus ik zou het fijn vinden als ze daar meer over praat met mij.”* Ten slotte geeft één jongere aan dat hij graag een andere voogd zou willen, omdat zijn huidige voogd geen dingen voor hem regelt.

4. Conclusie en discussie

“Wat zijn de wensen en behoeften van alleenstaande gevluchte jongeren met betrekking tot steun en begeleiding gedurende de transitie naar volwassenheid?”

4.1 Discussie

De resultaten laten zien dat de jongeren wensen en behoeften hebben op het gebied van drie verschillende thema's, namelijk: familie, integratie en regelzaken. Bijna alle jongeren hebben behoefte aan ondersteuning bij de hereniging met hun familie. De meeste jongeren zijn gevlucht tijdens de adolescentiefase. Dit is een kwetsbare fase in het leven van een jongere op weg naar volwassenheid. De jongere wil graag onafhankelijk zijn, maar heeft tegelijkertijd nog begeleiding en steun nodig van de ouders (Wernesjö, 2011). De scheiding van familie kan pijnlijk zijn voor alleenstaande gevluchte jongeren en kan ervoor zorgen dat ze zich geïsoleerd, onzeker en wantrouwend voelen (Groark et al., 2010). Voor deze jongeren is stabilisatie belangrijk (Herman, 1997). Een belangrijk onderdeel van stabilisatie is dat er een consistente en beschikbare verzorger moet zijn, zoals een pleegouder of een mentor (Groark et al., 2010). Er is in Nederland echter een hoog arbeidsverloop onder mentoren en voogden (Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, 2018). Daardoor hebben veel jongeren geen consistente en beschikbare verzorger, wat een verklaring kan zijn voor de behoefte aan hereniging met de familie. Aan de andere kant zijn er in het huidige onderzoek ook een aantal jongeren die aangeven dat ze een goede band hebben met hun mentor. Dit komt overeen met het onderzoek van Kulu-Glasgow et al. (2021), waarin sommige jongeren aangeven dat hun mentor als een ouder, broer of zus voelt. Een andere verklaring voor de behoefte aan ondersteuning bij de hereniging met de familie kan zijn dat veel jongeren uit een collectivistische cultuur komen (Hofstede et al., 2016). In een collectivistische cultuur zorgen mensen voor elkaar en worden kinderen opgevoed in hechte gemeenschappen (Schippers, 2020). Ook is het in sommige culturen gebruikelijk om de oudste zoon vooruit te sturen naar Europa om gezinshereniging aan te vragen, bijvoorbeeld bij Syrische jongeren (Schippers & van der Velden, 2016).

De behoefte aan hereniging met familie hangt ook samen met integratie. Zonder familie kunnen vluchtelingen zich incompleet voelen en dat kan integratie in het gastland in de weg staan (Rousseau et al., 2001). Uit het onderzoek van Ager en Strang (2008) zijn vier thema's naar voren gekomen die belangrijk zijn bij integratie, namelijk: (1) werk, onderwijs en huisvesting, (2) burgerschap en rechten, (3) sociale connecties en (4) taal en cultuur. In het huidige onderzoek worden vooral thema 1 en 4 veel genoemd door jongeren. In het bijzonder is het leren van de Nederlandse taal een thema wat jongeren vaak noemen in het huidige

onderzoek. Dit komt overeen met de uitkomsten van eerder onderzoek, waarin jongeren benoemen dat het leren van de taal en vastberadenheid door jongeren bevorderlijk gevonden wordt tijdens het integratieproces (Hosseini & Punzi, 2021).

Ten slotte hebben de jongeren behoefte aan ondersteuning bij praktische zaken. Dit komt overeen met eerder onderzoek, waarin naar voren komt dat jongeren tevreden zijn over mentoren die ondersteuning bieden bij het maken van en meegaan naar afspraken, administratie, financiën, het regelen van muziek- en sportlessen en andere regelzaken (Kulu-Glasgow et al., 2021).

4.2 Limitaties en krachten

In deze paragraaf worden eerst de limitaties van dit onderzoek besproken en vervolgens de krachten. Een eerste limitatie van dit onderzoek is dat er alleen jongeren geïnccludeerd zijn die zelf deel wilden nemen aan het onderzoek en dat de werving via de mentoren en begeleiders is gegaan. Er is weinig bekend over de jongeren die niet deel wilden nemen aan het onderzoek of die niet uitgenodigd zijn door mentoren en begeleiders. Daarnaast is er maar één jongere die daadwerkelijk zelfstandig woont, de rest van de 18+ jongeren wonen nog steeds in een KWE of KWG en worden dus nog steeds begeleid door hun mentor. Mogelijk hebben jongeren die zelfstandig wonen andere wensen en behoeften met betrekking tot steun en begeleiding dan jongeren die nog in een KWE of KWG wonen.

Bijna alle jongeren geven aan dat ze geen hulp gemist hebben, wanneer ze daar direct naar gevraagd worden. Toch blijkt uit de interviews dat er een aantal jongeren zijn die bepaalde hulp gemist hebben of graag zouden willen krijgen. Dat de jongeren aangeven dat ze geen hulp gemist hebben, kan komen door sociale wenselijkheid (Van Male, 2011). De onderzoekers hebben na elk interview schriftelijk gereflecteerd op sociale wenselijkheid. Dit hebben ze gedaan door te letten op de gezichtsuitdrukking en lichaamstaal van de jongere (Bergen & Labonté, 2020). Uit de schriftelijke reflecties komt naar voren dat de onderzoekers bij de meeste jongeren inschatten dat er geen sprake is van sociale wenselijkheid. Wanneer de inschatting was dat er wel sprake was van sociale wenselijkheid, ging dat vooral over de thema's justitie, middelengebruik en mentale gezondheid uit de ZRM. Dit kan komen door wantrouwen, het stigma van geestelijke gezondheidsproblemen en taal- en cultuurbarrières (Heidi et al., 2011). Daarnaast rapporteren de onderzoekers ook dat sommige jongeren sociaal wenselijk lijken te antwoorden over de begeleiding. Een eventuele verklaring hiervoor is dat het uiten van de eigen mening beschouwd wordt als een gebrek aan respect en een teken van slechte opvoeding in collectivistische culturen (Schippers, 2014). Een andere limitatie is dat

er mogelijk sprake is van interviewer bias. De interviewer kan de respondent onbedoeld beïnvloeden door mogelijke vooroordelen van de interviewer (Emans, 1990).

Ten slotte kan het gebruik van een tolk invloed gehad hebben op de kwaliteit van de interviews. Voor alle participanten geldt dat Nederlands niet de moedertaal is. Sommige jongeren spraken redelijk tot goed Nederlands en hebben het interview dus ook zonder tolk gedaan. De behoeften van alleenstaande gevluchte jongeren zijn complex (Thomas et al., 2004). Het is de vraag of deze jongeren de Nederlandse taal voldoende machtig zijn om te kunnen communiceren over deze complexe behoeften. Bij de andere interviews is er gebruik gemaakt van een telefonische tolk. Alhoewel het gebruik van een tolk vaak meer gedetailleerde antwoorden opleverde, kan een tolk ook invloed hebben op het interview. Naast dat een tolk fouten kan maken in de vertaling, is het ook de vraag in hoeverre culturele uitspraken vertaald kunnen worden (Littig & Pöchhacker, 2014).

Een kracht van dit onderzoek is dat er onderzoekstriangulatie toegepast is. Dit is een methode waarbij verschillende onderzoekers ingezet worden om ervoor te zorgen dat het onderzoek niet beïnvloed wordt door de vooroordelen van één onderzoeker (Flick, 2014). Het veldwerk is verricht door vijf masterstudenten. Daarnaast is er een tweede onderzoeker betrokken bij de reflectieve discussies over de codes en de thema's, wat de betrouwbaarheid ten goede komt.

Wat de betrouwbaarheid ook ten goede komt, is de training die de onderzoekers gekregen hebben in het gebruik van de meetinstrumenten (Van Loon et al., 2015). Daarnaast hebben de onderzoekers een online cursus gevolgd over culturele sensitiviteit, omdat multiculturele competenties belangrijk zijn in het interview proces (Ivey et al. 2019). De onderzoekers hebben eerst twee keer samen met de hoofdonderzoeker een interview afgenomen. Vervolgens hebben de onderzoekers zelfstandig interviews afgenomen.

In het huidige onderzoek zijn 30 alleenstaande gevluchte jongeren geïnterviewd. Twee onderzoekers hebben onafhankelijk van elkaar 10 transcripten gecodeerd. Vervolgens is één onderzoeker doorgedaan met het coderen van de andere 20 transcripten. Deze 20 transcripten hebben nauwelijks nieuwe informatie opgeleverd, maar er werd wel meer bewijs gevonden voor de codes en thema's die in de eerste 10 transcripten naar voren zijn gekomen. Er zou dus geconcludeerd kunnen worden dat er sprake is van theoretische saturatie (Hennink & Kaiser, 2022). Er werden geen afwijkende of extreme gevallen gevonden in het onderzoek.

4.3 Aanbevelingen

Het is belangrijk om de wensen en behoeften die genoemd zijn door jongeren te vertalen naar het beleid en de praktijk. Op beleidsniveau zou er bijvoorbeeld gekeken kunnen worden naar

het versnellen van de gezinsherenigingsprocedure. Het kan nu soms meer dan een jaar duren voordat de aanvraag goedgekeurd wordt (De Gruijter et al., 2021). Daarnaast is het van belang om in kaart te brengen wat de reden van het hoge arbeidsverloop is onder mentoren en voogden en daar vervolgens een oplossing voor te vinden, zodat jongeren een consistente en beschikbare verzorger hebben (Groark et al., 2010). Eerder onderzoek heeft ook aangetoond dat de kwaliteit van de opvoedingsomgeving beter is, naarmate er minder jongeren wonen (Kalverboer et al., 2016; Zijlstra et al., 2019). Het zou dus raadzaam zijn om jongeren in woongroepen te plaatsen met maximaal 4 jongeren, zoals een KWE.

In de praktijk kunnen mentoren en voogden tegemoet komen aan de behoeften van de jongeren door de jongeren te ondersteunen bij praktische zaken. Daarnaast is het belangrijk dat de begeleiding de jongeren ondersteunen bij het integratieproces. Dit kunnen ze doen door de jongeren te helpen met het leren van de Nederlandse taal, omdat dit een behoefte is die door veel jongeren genoemd wordt. Daarnaast is het belangrijk om een sociaal netwerk te ontwikkelen van mensen uit het land van herkomst en Nederlanders (Schippers, 2017). Ook kan de begeleiding de jongeren aanmoedigen om betrokken te zijn bij culturele en religieuze activiteiten met mensen uit het land van herkomst, maar ze ook helpen zoeken naar hobby's en andere vrijetijdsbestedingen met Nederlanders (Wade et al., 2005).

Vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op het perspectief van jongeren boven de 18 die zelfstandig wonen. Het perspectief van deze jongeren is wellicht verschillend, omdat zij geen of weinig begeleiding meer krijgen. De werving van deze jongeren is echter lastig, omdat ze moeilijk te bereiken zijn. Een voordeel is dat het huidige onderzoek deel uitmaakt van een longitudinaal onderzoek. Over één jaar worden de jongeren weer geïnterviewd, wellicht dat een aantal van hen tegen die tijd wel zelfstandig woont. Daarnaast is het van belang om te monitoren welk effect het tegemoetkomen aan de wensen en behoeften van deze jongeren heeft op het welzijn van de jongeren.

Literatuurlijst

- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21, 166–191. doi: 10.1093/jrs/fen016
- Bergen, N. & Labonté, R. (2020). “Everything Is Perfect, and We Have No Problems”:
Detecting and Limiting Social Desirability Bias in Qualitative Research. *Qualitative Health Research*, 30(5) 783–792. doi: 10.1177/1049732319889354
- Bramsen, I., Kuiper, C., Willemse, K. & Cardol, M. (2019). My Path Towards Living on My Own: Voices of Youth Leaving Dutch Secure Residential Care. *Child and Adolescent Social Work*, 36, 365-380. doi:10.1007/s10560-018-0564-2
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Derluyn, I. & Broekaert, E. (2007). Different perspectives on emotional and behavioural problems in unaccompanied refugee children and adolescents. *Ethnicity and Health*, 12(2), 141–162. doi:10.1080/13557850601002296
- Elliott, S. & Gray, A. (2000). *Family structures: a report for the New Zealand Immigration Service*. Wellington: New Zealand Immigration Service.
- Emans, B. J. M. (1990). *Interviewen: theorie, techniek en training*. Groningen: Wolters-Noordhoff
- Europese Unie (2011). Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council. Geraadpleegd op <https://data.europa.eu/eli/dir/2011/95/oj>
- Flick, U. (2014). *An introduction to qualitative research*. London: SAGE.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Huyn, H. H. (2015). *How to Design and Evaluate Research in Education*. 9th edition. New York: McGraw-Hill.
- GGD Amsterdam (2017). *Zelfredzaamheid-Matrix*. Geraadpleegd op <https://www.zelfredzaamheidmatrix.nl>
- Gimeno-Monterde, C., Gomez-Quintero, J.D. & Aguerri, J.C. (2021). Unaccompanied young people and transition to adulthood: Challenges for child care services. *Children and Youth Services Review*, 121, 1-8. doi:10.1016/j.chilyouth.2020.105858

- Groark, C., Sclare, I. & Raval, H. (2010). Understanding the experiences and emotional needs of unaccompanied asylumseeking adolescents in the UK. *Clinical child psychology and psychiatry*, 16(3), 421-442. doi: 10.1177/1359104510370405
- Gruijter, M. de., Yohannes, R., Razenberg, I. & Maan, M. (2021). *Vluchtelingengezinnen succesvol met AMV herenigd*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.
- Harder, A.T., Mann-Feder, V., Oterholm, I. & Refaeli, T. (2020). Supporting transitions to adulthood for youth leaving care: Consensus based principles. *Children and Youth Services Review*, 116, 1-9. doi:10.1016/j.childyouth.2020.105260
- Heidi, B., Miller, A., Baldwin, H., & Abdi, S. (2011). New directions in refugee youth mental health services: Overcoming barriers to engagement. *Journal of Child and Adolescent Trauma*, 4(1), 69–85. doi:10.1080/19361521.2011.545047
- Hennink, M. & Kaiser, B. N. (2022). Sample sizes for saturation in qualitative research: A systematic review of empirical tests. *Social Science & Medicine*, 292, 1-10.
- Herman, J. L. (1997). *Trauma and recovery: From domestic abuse to political terror*. New York: Basic Books.
- Hodes, M., Jagdev, D., Chandra, N., & Cunniff, A. (2008). Risk and resilience for psychological distress amongst unaccompanied asylum seeking adolescents. *Child Psychology and Psychiatry*, 49(7), 723–732. doi:10.1111/j.1469- 7610.2008.01912.x
- Hofstede, G., Hofstede, G. J. & Minkov, M. (2016). *Allemaal andersdenkenden; omgaan met cultuurverschillen*. 40e druk. Amsterdam: Business contact.
- Hosseini, M. & Punzi, E. (2021). Afghan unaccompanied refugee minors' understandings of integration. An interpretative phenomenological analysis. *Smith College Studies in Social Work*, 91(3), 165-186.
- Immigratie- en Naturalisatiedienst (2021). Asylum Trends - Monthly Report on Asylum Applications in The Netherlands. Geraadpleegd op <https://www.ind.nl>
- Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2018). *Zelfstandig verder? De opvang en de begeleiding van alleenstaande minderjarige vreemdelingen*. Geraadpleegd op <https://www.igj.nl>

- Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2021). Alleenstaande minderjarige vreemdelingen: het leer- en verbeterproces van het COA in beeld. Geraadpleegd op <https://www.inspectie-jenv.nl>
- Inspectie Jeugdzorg (2012). *Grootschalige opvang van alleenstaande minderjarige vreemdelingen. Opvang van amv's op de proces opvanglocaties*. Geraadpleegd op <https://www.officielebekendmakingen.nl>
- Ivey, A. E., Bradford Ivey, M. Zalaquett, C. P., Barlow, D. H., Durand, V. M., Plessis, L. M. du., Visser C., Jong, P. de. & Berg, I. K. (2019). *Intentional Interviewing and Interviewing for solutions*. Andover: Cengage Learning EMEA.
- Kalverboer, M., Zijlstra, E., Van Os, C., Zevulun, D., Ten Brummelaar, M., & Beltman, D. (2016). Unaccompanied minors in the Netherlands and the care facility in which they flourish best. *Child and Family Social Work*, 22, 587–596. doi:10.1111/cfs.12272
- Kulu-Glasgow, I., Meer, M. van der., Smit, M. & Noyon, S. M. (2021). *Een onzekere toekomst. Kwalitatief onderzoek naar de ervaringen van afgewezen (ex)alleenstaande minderjarige vreemdelingen en opvangouders met toekomstgerichte begeleiding*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.
- Littig, B. & Pöchhacker, F. (2014). Socio-Translational Collaboration in Qualitative Inquiry: The Case of Expert Interviews. *Qualitative Inquiry*, 20(9), 1085–1095. doi: 10.1177/1077800414543696
- Loon, D. van., Meulen, B. van der. & Minnaert, A. (2015). *Effectonderzoek in de gedragswetenschappen: een introductie*. Apeldoorn: Garant.
- Male, J. van. (2011). Methoden en technieken in kwalitatief onderzoek. *KWALON*, 16(2), 6-13. doi: 10.5117/2011.016.002.006
- Nederlands Jeugdinstituut (2021). *Cijfers over asielzoekers*. Geraadpleegd op <https://nji.nl>
- Nidos (z.d.). Opgevraagd op 25 oktober 2021 van <https://www.nidos.nl/voor-jongeren/begeleiding/opvangvormen/>
- Nidos (2015). *Jaarverslag*. Geraadpleegd op <https://www.nidos.nl/uitgelicht/jaarverslag-2015/>

- Nidos (2019). *Jaarverslag*. Geraadpleegd op <https://www.nidos.nl/uitgelicht/jaarverslag-nidos-2019/>
- Omland, G. B., Andenas, A. & Sveaass, N. (2020). ‘discuss it with your legal guardian’: Challenges in practising care for young unaccompanied refugee minors. *Child & Family Social Work*, 26(3), 309-317. doi: 10.1111/cfs.12810.
- Pharos & SOVEE (2019). Een tweede familie voor AMV’s, informele ondersteuning voor jonge vluchtelingen die zonder ouders in Nederland zijn - Werkwijzer voor gemeenten en organisaties in zorg en welzijn. Utrecht: Pharos Expertisecentrum Gezondheidsverschillen.
- Pharos (2019). Factsheet alleenstaande minderjarige vreemdelingen. Geraadpleegd op <https://www.pharos.nl>
- Pinto, D. (2007). *Interculturele communicatie, een stap verder*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Rousseau C., Mekki-Berrada, A., Moreau, S. (2001). Trauma and extended separation from family among Latin American and African refugees in Montreal. *Psychiatry*, 64, 40-59.
- Ruijter, de Wildt, L., Melin, E., Ishola, P., Dolby, P., Murk, J., & Van de Pol, P. (2015). *Reception and living in families: Overview of family-based reception for unaccompanied minors in the EU member states*. Utrecht, the Netherlands: Nidos.
- Schippers, M. (2014). *Working with the unaccompanied child: a tool for guardians and other actors working for the best interest of the child*. Utrecht: Stichting Nidos.
- Schippers, M. (2015). Een interculturele pedagogische visie op de begeleiding van amv’s. Geraadpleegd op <https://www.nidos.nl/wp-content/uploads/2016/05/Een-interculturele-pedagogische-visie-op-de-begeleiding-van-amvs.pdf>
- Schippers, M. & Velden, M. van der. (2016). Alleenstaande minderjarige vreemdelingen en risico’s bij gezinshereniging. *Tijdschrift Jeugdgezondheidszorg*, 48, 107-111. doi: 10.1007/s12452-016-0077-3
- Schippers, M. (2017). *Kinderen, gevlucht en alleen- een interculturele visie op de begeleiding van alleenstaande gevluchte kinderen*. Amsterdam: Brave New Books.

- Schippers (2020). Begeleiden van vluchtelingenkinderen vanuit een intercultureel perspectief. Artikel gebaseerd op de Nidosmethodiek voor interculturele jeugdbescherming. Geraadpleegd op <https://nidos.nl>
- Smit, M. (2019). Zorg voor en zorgen om alleenstaande minderjarige vreemdelingen. *Justitiële Verkenningen*, 45(6), 66-80. doi: 10.5553/JV/016758502019045006006.
- Thomas, S., Thomas, S., Nafees, B., & Bhugra, D. (2004). 'I was running away from death' - the pre-flight experiences of unaccompanied asylum seeking children in the UK. *Child: Care, Health and Development*, 30(2), 113–122. doi:10.1111/j.1365-2214.2003.00404.x
- United Nations High Commissioner for Refugees (2020). *Global Trends – Forced Displacement in 2020*. Geraadpleegd op <https://unhcr.org>
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten & Nidos (2016). *Handreiking - Overdracht van amv's die 18 jaar worden*. Geraadpleegd op <https://www.vng.nl>
- Wade, J. Mitchell, F. & Baylis, G. (2005). *Unaccompanied asylum seeking children: The response of social work services*. London: BAAF.
- Wernesjö, U. (2011). Unaccompanied asylum-seeking children: Whose perspective? *Childhood: A Global Journal of Child Research*, 19(4), 495–507. doi: 10.1177/0907568211429625.
- Zijlstra, A. E., Menninga, M. C., Os, E. C. C. van., Rip, J. A., Knorth, E. J. & Kalverboer, M. E. (2019) 'There is No Mother to Take Care of You'. Views of Unaccompanied Children on Healthcare, Their Mental Health and Rearing Environment. *Residential Treatment for Children & Youth*, 36(2), 118-136, doi:10.1080/0886571X.2018.1559118

Bijlagen

Bijlage 1: interviewleidraad 18-

Huidige begeleiding

- Van wie?
(mentor, voogd, opvangouder, vrienden, familie, vrijwilliger, gemeente etc.)
- Waarbij?
(financiën, verzekeringen, opleiding, werk, gezinshereniging, sport/hobby's etc.; domeinen ZRM)
- Sinds wanneer?
- Frequentie:
- Intensiteit:

Algemeen

- Wat vind je van de begeleiding die je op dit moment krijgt?
- Welke hulp helpt jou het meest?
- Welke hulp vind je overbodig?
- Welke hulp mis je?

Voorbereiding 18

- Weet je wat er allemaal geregeld moet worden voor je 18 wordt? (overzicht)
- Regel je veel dingen zelf, samen met iemand of regelen anderen het voor jou?
- In hoeverre voel je je voorbereid op je 18de verjaardag en alles wat daarbij komt kijken?
- Wat is goed/fijn in deze voorbereiding?
- Zijn er ook dingen die je mist?

Toekomst

- Denk je dat je na je 18de verjaardag ook nog behoefte hebt een hulp/begeleiding?
- Van wie?
- Waarmee?
- Frequentie:
- Intensiteit:
- Weet je hoe je die hulp zou kunnen regelen?

Bijlage 2: interviewleidraad 18+

Huidige begeleiding

- Van wie?
(mentor, voogd, opvangouder, vrienden, familie, vrijwilliger, gemeente etc.)
- Waarbij?
(financiën, verzekeringen, opleiding, werk, gezinshereniging, sport/hobby's etc.; domeinen ZRM)
- Sinds wanneer?
- Frequentie:
- Intensiteit:

Algemeen

- Wat vind je van de begeleiding die je op dit moment krijgt?
- Welke hulp helpt jou het meest?
- Welke hulp vind je overbodig?
- Welke hulp mis je?

Begeleiding voor 18^e verjaardag

- Van wie?
(mentor, voogd, opvangouder, vrienden, familie, vrijwilliger, gemeente etc.)
- Waarbij?
(financiën, verzekeringen, opleiding, werk, gezinshereniging, sport/hobby's etc.; domeinen ZRM)
- Sinds wanneer?
- Frequentie:
- Intensiteit:

- Wat vond je van de begeleiding die je kreeg voordat je 18 werd?
- Wist je wat er geregeld moest worden voordat je 18 werd? (overzicht)
- Regelde je veel zelf, samen met iemand of regelden anderen veel voor jou?
- In hoeverre voelde je je voorbereid op je 18de verjaardag en alles wat daarbij kwam kijken?
- Wat was goed/fijn in deze voorbereiding?
- Zijn er ook dingen die je heb gemist?

Overgang

- Bleven er na je 18de mensen betrokken die jou ook al voor je 18de hielpen?
Zo ja, wie?
Hoe was dat voor jou?
- Miste je bepaalde hulp die wegviel nadat je 18 was geworden?

Bijlage 3: zelfredzaamheidsmatrix

Zelfredzaamheids-Matrix® 2017

GGD Amsterdam

Instructie: beoordeel het huidige functioneren (hoe gaat het NU) op basis van wat u weet (informatie uit observatie, niet uit interpretatie) en ga uit van volledige zelfredzaamheid (score van rechts naar links). Zie de Handleiding ZRM voor verdere toelichting: www.zrm.nl.

DOMEIN	1 Acute problematiek	2 Niet zelfredzaam	3 Beperkt zelfredzaam	4 Voldoende zelfredzaam	5 Volledig zelfredzaam
Financiën	<ul style="list-style-type: none"> • geen inkomsten • groeiende complexe schulden 	<ul style="list-style-type: none"> • te weinig inkomsten om te voorzien in basisbehoeften of spontaan/ ongepast uitgeven • groeiende schulden 	<ul style="list-style-type: none"> • inkomsten uit uitkering om te voorzien in basisbehoeften • gepast uitgeven • eventuele schulden zijn tenminste stabiel of inkomen/ schuld wordt beheerd door derden 	<ul style="list-style-type: none"> • inkomsten uit werk/ (basis) pensioen/ vrijwillige inkomensvoorziening om te voorzien in basisbehoeften • eventuele schulden zijn in eigen beheer • eventuele schulden verminderen 	<ul style="list-style-type: none"> • uitsluitend inkomsten uit werk/ (basis) pensioen/ vrijwillige inkomensvoorziening • aan het eind van de maand is geld over • geen schulden
Werk & Opleiding	<ul style="list-style-type: none"> • geen werk(-traject)/ opleiding of werk zonder adequate toerusting/ verzekering • geen werk-zoekactiviteiten 	<ul style="list-style-type: none"> • geen werk(-traject) maar wel werk-zoekactiviteiten of 'papieren' opleiding (ingeschreven maar niet volgend) of dreigend ontslag/ drop-out 	<ul style="list-style-type: none"> • werktraject gericht op participatie of werkt niet naar vermogen of volgt opleiding maar loopt achter of vrijwillig baanloos zonder sollicitatieplicht 	<ul style="list-style-type: none"> • werktraject gericht op re-integratie of tijdelijk werk of volgt opleiding voor startkwalificatie of vrijgesteld van werk en opleiding 	<ul style="list-style-type: none"> • vast werk of volgt opleiding hoger dan startkwalificatie
Tijdsbesteding	<ul style="list-style-type: none"> • afwezigheid van activiteiten die plezierig/ nuttig zijn of geen structuur in de dag • onregelmatig dag-nacht ritme 	<ul style="list-style-type: none"> • nauwelijks activiteiten die plezierig/ nuttig zijn • nauwelijks structuur in de dag • afwijkend dag-nacht ritme 	<ul style="list-style-type: none"> • onvoldoende activiteiten die plezierig/ nuttig zijn maar voldoende structuur in de dag of enige afwijkingen in het dag-nacht ritme 	<ul style="list-style-type: none"> • voldoende activiteiten die plezierig/ nuttig zijn • dag-nacht ritme heeft geen negatieve invloed op het dagelijks functioneren. 	<ul style="list-style-type: none"> • alle tijd is plezierig/ nuttig besteed • gezond dag-nacht ritme
Huisvesting	<ul style="list-style-type: none"> • dakloos of in nachtopvang 	<ul style="list-style-type: none"> • voor wonen ongeschikte huisvesting of huur of hypotheek is niet betaalbaar of dreigende huisuitzetting 	<ul style="list-style-type: none"> • veilige, stabiele huisvesting maar slechts marginaal toereikend of in onderhuur of niet-autonome huisvesting 	<ul style="list-style-type: none"> • veilige, stabiele en toereikende huisvesting • (huur)contract met bepalingen of gedeeltelijk autonome huisvesting of ingeschreven als inwonend 	<ul style="list-style-type: none"> • veilige, stabiele en toereikende huisvesting • regulier (huur)contract • autonome huisvesting
Huiselijke relaties	<ul style="list-style-type: none"> • sprake van geweld in huiselijke kring/ kindermishandeling/ verwaarlozing 	<ul style="list-style-type: none"> • aanhoudende relationele problemen met leden van het huishouden of dreigend geweld in huiselijke kring/ kindermishandeling/ verwaarlozing 	<ul style="list-style-type: none"> • erkent relationele problemen met leden van het huishouden • probeert negatief relationeel gedrag te veranderen 	<ul style="list-style-type: none"> • relationele problemen met leden van het huishouden zijn niet (meer) aanwezig of woont alleen 	<ul style="list-style-type: none"> • steunt en wordt gesteund binnen het huishouden • communicatie met leden van het huishouden is consistent open
Geestelijke gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> • geestelijke noodsituatie • een gevaar voor zichzelf/ anderen 	<ul style="list-style-type: none"> • aanhoudende geestelijke aandoening maar geen gevaar voor zichzelf/ anderen • functioneren is ernstig beperkt door geestelijk gezondheidsprobleem • geen behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> • geestelijke aandoening • functioneren is beperkt door geestelijk gezondheidsprobleem • behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • minimale tekenen van geestelijke onrust die voorspelbare reactie zijn op stressoren in het leven • functioneren is marginaal beperkt door geestelijke onrust • goede behandeltrouw of geen behandeling nodig 	<ul style="list-style-type: none"> • geestelijk gezond • niet meer dan de dagelijkse beslommingen/ zorgen

DOMEIN	1 Acute problematiek	2 Niet zelfredzaam	3 Beperkt zelfredzaam	4 Voldoende zelfredzaam	5 Volledig zelfredzaam
Lichamelijke gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> • een noodgeval/ kritieke situatie • direct medische aandacht nodig 	<ul style="list-style-type: none"> • (chronische) lichamelijke aandoening die medische behandeling vereist • functioneren is ernstig beperkt door lichamelijk gezondheidsprobleem • geen behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> • lichamelijke aandoening • functioneren is beperkt door lichamelijk gezondheidsprobleem • behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • minimaal lichamelijk ongemak dat samenhangt met dagelijkse activiteiten • functioneren is marginaal beperkt door lichamelijk ongemak • goede behandeltrouw of geen behandeling nodig 	<ul style="list-style-type: none"> • lichamelijk gezond • gezonde leefstijl (gezonde voeding en voldoende bewegen)
Middelengebruik	<ul style="list-style-type: none"> • ernstige stoornis in het gebruik van middelen • gebruik veroorzaakt lichamelijke/ geestelijke problemen die directe behandeling vereisen zoals overdosis/ drugspsychose/ hartproblemen/ ademhalingsproblemen 	<ul style="list-style-type: none"> • stoornis in het gebruik van middelen (verslaving) • gebruik veroorzaakt/ verergert lichamelijke/ geestelijke problemen • geen behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> • gebruik van middelen • aan middelengebruik gerelateerde problemen thuis/ op school/ op het werk <i>maar</i> geen lichamelijke/ geestelijke problemen • behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • gebruik van middelen of geen middelengebruik ondanks hunkering of behandeling met potentieel verslavende middelen zonder bijgebruik • geen aan middelengebruik gerelateerde problemen 	<ul style="list-style-type: none"> • geen middelengebruik anders dan alcohol • eventueel alcoholgebruik binnen de normen voor verantwoord gebruik • geen hunkering naar gebruik van middelen
Basale ADL	<ul style="list-style-type: none"> • een gebied van de basale ADL wordt niet uitgevoerd • verhongering of uitdroging of bevuilding/ vervuiling 	<ul style="list-style-type: none"> • meerdere gebieden van de basale ADL worden beperkt uitgevoerd 	<ul style="list-style-type: none"> • alle gebieden van de basale ADL worden uitgevoerd <i>maar</i> een enkel gebied van de basale ADL wordt beperkt uitgevoerd 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de basale ADL • gebruikt hulp(middel) zoals wandelstok/ rollator/ incontinentiemateriaal/ hulp bij voeden 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de basale ADL • geen gebruik van hulp(middelen)
Instrumentele ADL	<ul style="list-style-type: none"> • meerdere gebieden van de instrumentele ADL wordt niet uitgevoerd • woningvervuiling of onder-/over-mediatie of geen administratie of voedselvergiftiging 	<ul style="list-style-type: none"> • een enkel gebied van de instrumentele ADL wordt niet uitgevoerd of uitvoering op meerdere gebieden is beperkt 	<ul style="list-style-type: none"> • alle gebieden van de instrumentele ADL worden uitgevoerd • uitvoering van een enkel gebied van de instrumentele ADL is beperkt 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de instrumentele ADL • gebruikt hulp(middel) zoals begeleiding bij reizen met openbaar vervoer/ regelen bankzaken/ klein onderhoud huis/ grote schoonmaak 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de instrumentele ADL • geen gebruik van hulp(middelen)
Sociaal netwerk	<ul style="list-style-type: none"> • ernstig sociaal isolement • geen contact met familie • geen steunende contacten of alleen belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • weinig contact met familie • nauwelijks steunende contacten • veel belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • enig contact met familie • enkele steunende contacten • weinig belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • voldoende contact met familie • voldoende steunende contacten • nauwelijks belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • gezond sociaal netwerk • veel steunende contacten • geen belemmerende contacten
Maatschappelijke participatie	<ul style="list-style-type: none"> • niet van toepassing door crisissituatie of in 'overlevingsmodus' of veroorzaakt ernstige overlast 	<ul style="list-style-type: none"> • maatschappelijk geïsoleerd of veroorzaakt overlast 	<ul style="list-style-type: none"> • nauwelijks participierend in maatschappij (bijwonen) of uitsluitend zorgtaken 	<ul style="list-style-type: none"> • enige maatschappelijke participatie (meedoen) <i>maar</i> er zijn hindernissen zoals vervoer/ zorgtaken/ kinderopvang 	<ul style="list-style-type: none"> • actief participierend in de maatschappij (bijdragen)
Justitie	<ul style="list-style-type: none"> • zeer regelmatig (maandelijks) contact met politie of openstaande zaken bij justitie 	<ul style="list-style-type: none"> • regelmatig (meerdere keren per jaar) contact met politie of lopende zaken bij justitie 	<ul style="list-style-type: none"> • incidenteel (eens per jaar) contact met politie of voorwaardelijke straf/ voorwaardelijke invrijheidstelling 	<ul style="list-style-type: none"> • zelden (minder dan eens per jaar) contact met politie of strafblad 	<ul style="list-style-type: none"> • geen contact met politie • geen strafblad

Bijlage 4: codeboom

Hoofdcode	Subcodes
Hulp waarmee	Hulp mentor waarmee Hulp voogd waarmee Hulp ex-mentor waarmee Hulp ex-voogd waarmee Hulp opvangouder waarmee Hulp gemeente waarmee Hulp vrijwilliger waarmee Hulp VWN waarmee Hulp iemand anders waarmee Hulp algemeen waarmee
Hulp hoe vaak	Hulp mentor hoe vaak Hulp voogd hoe vaak Hulp ex-mentor hoe vaak Hulp ex-voogd hoe vaak Hulp opvangouder hoe vaak Hulp gemeente hoe vaak Hulp vrijwilliger hoe vaak Hulp VWN hoe vaak Hulp iemand anders hoe vaak Hulp algemeen hoe vaak
Hulp hoe	Hulp mentor hoe Hulp voogd hoe Hulp ex-mentor hoe Hulp ex-voogd hoe Hulp opvangouder hoe Hulp gemeente hoe Hulp vrijwilliger hoe Hulp VWN hoe Hulp iemand anders hoe Hulp algemeen hoe
Hulp overbodig	Hulp mentor overbodig Hulp voogd overbodig Hulp ex-mentor overbodig Hulp ex-voogd overbodig Hulp opvangouder overbodig Hulp gemeente overbodig Hulp vrijwilliger overbodig Hulp VWN overbodig Hulp iemand anders overbodig Hulp algemeen overbodig
Hulp gemist	Hulp mentor gemist Hulp voogd gemist Hulp ex-mentor gemist Hulp ex-voogd gemist Hulp opvangouder gemist Hulp gemeente gemist

	<p>Hulp vrijwilliger gemist Hulp VWN gemist Hulp iemand anders gemist Hulp algemeen gemist</p>
Hulp mening	<p>Hulp mentor mening Hulp voogd mening Hulp ex-mentor mening Hulp ex-voogd mening Hulp opvangouder mening Hulp gemeente mening Hulp vrijwilliger mening Hulp VWN mening Hulp iemand anders mening Hulp algemeen mening</p>
Hulp belangrijkst	<p>Hulp mentor belangrijkst Hulp voogd belangrijkst Hulp ex-mentor belangrijkst Hulp ex-voogd belangrijkst Hulp opvangouder belangrijkst Hulp gemeente belangrijkst Hulp vrijwilliger belangrijkst Hulp VWN belangrijkst Hulp iemand anders belangrijkst Hulp algemeen belangrijkst</p>
Voorbereiding 18	<p>Nog niet begonnen met voorbereiding Voorbereid voor 18 jaar? Voorbereiding 18 inhoud Voorbereiding 18 gemist Voorbereiding 18 vanuit contractpartner Voorbereiding 18 zelf uitgezocht Voorbereiding 18 via anderen Voorbereiding 18 waardering Voorbereiding 18 wens Voorbereiding 18 verbeterpunt Overzicht to do 18 18+ regelzaken klaar? Zelf/samen/iemand anders</p>
Overgang naar 18+	<p>Behoeftte hulp na verhuizing Behoeftte hulp na 18 Ervaring na verhuizing Hulp voor 18 mening Hulp na 18 mening In staat zelf hulp te regelen? Niet verhuizen 18 Wel verhuizen 18 Nieuwe hulp na 18 Minder hulp na 18 Voor en na 18 zelfde personen betrokken Verandering 18-/18+ algemeen Wens tot verhuizen bij 18</p>

Overig	Nieuwe regels in NL Overzicht organisaties
Subthema's	Afspraken Familie Financiën Geloof Gezinshereniging Post en administratie Regelzaken School Taal Werk